

Så fel

men

så rätt

Misslyckat och övergivet. Men ändå populärt. Kring millenieskiftet blev "hållbarhet" plötsligt ledstjärnan i all planering. Vid världsutställningen Expo 2000 ville man omsätta det ordet i praktiken. Resultatet blev ett ruinlandskap med ovanlig arkitektur.

Text och foto **Carl Undéhn**

UTSTÄLLNINGSPAVILJONGER är i grunden temporär arkitektur. Just genom sin korta livstid och enskilda syfte uppstår en fri arkitektur som inte måste ta hänsyn till praktiska detaljer.

Och i vissa fall blir den temporära arkitekturen ändå permanent.

Paris utan Eiffeltornet är i dag svårt att föreställa sig. Och i Barcelona flockas fortfarande besökarna kring Mies van der Rohes återuppbyggda paviljong.

Men vad blir kvar när syftet är uppfyllt och utvecklingen inte går den väg som arkitekter och stadsplanerare tänkt sig?

Ett tydligt svar i form av stål, betong, glas och trä finns att se i Hannover.

Mellan gator med namn som Boulevard of EU och Chicago Lane breder ett modernt ruinlandskap ut sig med rester från världsutställningen Expo 2000.

Som en enorm dammsugare i gul metall står Litauens paviljong och faller sönder. En bit bort går det fortfarande att utläsa ordet "España" när solen lyser på den spanska paviljongen med sin fasad i kork. Ur Danmarks igloo och pyramid i glas växer grenar från buskar och träd som tagit över på insidan.

Och över allting sticker Nederländernas betongkoloss upp.

För 15 år sedan var allt annorlunda. Expo 2000 var en enorm satsning. Kraftwerk skrev signaturmelodin Mensch, Natur, Technik och 155 länder deltog med paviljonger utspridda på 160 hektar. Shigeru Ban byggde Japans paviljong med papprullar. Peter Zumthor skapade en labyrint av 40 000 träbalkar för Schweiz.

Efter utställningen skulle den boomande it-industrin flytta in i lokalerna och förvandla det anonyma Hannover till ett teknologiskt centrum.

Men så blev det inte.

Expo 2000 blev en flopp. Inte ens hälften av de förväntade 40 miljoner besökarna kom och notan för spektaklet slutade på tio miljarder kronor. Dessutom, lagom till att utställningen stängdes, sprack it-bubblan. En del av området kunde integreras i Hannovers permanenta mässområde, men resten är i dag en övergiven plats och lekplats för urban explorers, grafittimålare och rejvare.

Ändå försökte man verkligen göra allting rätt i Hannover.

Expo 2000 var ett av de första evenemang som tog idén om hållbar arkitektur på allvar. De senaste decennierna har vi sett många exempel

på hur stora evenemang slutar med övergivna konstruktioner. Allt tal om satsningar på hållbar arkitektur, om hur ett evenemang ska kunna lyfta ett kvarter, ja, en hel stad, har gång på gång visat sig sluta med övervuxna gångvägar och förfallna byggnader. I Hannover skulle det inte bli så. Redan tio år innan arbetet började togs det fram en plan med nio punkter som fick namnet Hannoverprinciperna. De skulle leda arkitekter, stadsplanerare och politiker på vägen till ett framtida hållbart samhälle där arkitekturen spelade en viktig roll. Alla byggnader skulle återanvändas, återvinnas och på ett eller annat sätt leva vidare även efter att den sista besökaren gått hem.

– Det var en del strul kring själva utställningskonceptet och de ganska knepiga förutsättningarna att huset skulle stå kvar efter utställningen, minns Greger Dahlström från arkitektbyrån FOJAB som ritade det svenska bidraget.

Resultatet blev en svensk paviljong med fasader i svartmålat trä och ena sidan helt i glas.

På insidan visades svensk musik, design och teknik. Bland annat kunde besökarna spela spel som styrdes med hjärnfrekvenser.

Till skillnad från mässan i stort var den svenska närvaron en succé med över två miljoner besökare. ➔

Föregående uppslag: **Holland**
Denna sida: **Danmark**

Spanien

PAVILJONGER

Överst: **Sverige**
Nedan: **Hoppets val**

Litauen

– Vårt upplägg handlade mycket om att människorna som besöker paviljongen inte ska behöva köa. Grundgreppet var att visa Sverige som det öppna och lättillgängliga samhället, säger Greger.

Men jämfört med andra länders mer spektakulära paviljonger var det svenska bidraget mer funktionellt.

”En sval skapelse”, skrev Dagens Nyheter i rubriken till sin recension och fortsatte:

”Sveriges låda ger en lågmäld bild av den berömda förhandlingsmodellen, en saltsjöbadsanda omsatt i svart falufärg, vitlaserad interiör och en glasad huvudfasad.”

– Själva byggnaden i sig kan ju vara ett starkt uttryck och innehålla ett scenario för någonting. Men den blir mer statisk om den ska stå kvar över tiden och man inte ens vet exakt vad den ska användas till, fortsätter Greger.

I efterhand kan man säga att Sverige ändå gjorde allting rätt enligt de uppsatta förutsättningarna. För trots överväxta gropar med skräp runt omkring används den svenska paviljongen i dag faktiskt som kontor.

Kanske var idéerna i Hannoverprinciperna dömda att misslyckas från början. För går det att förena expressionistisk utställningsarkitektur med funktionalitet? Marie-Theres Deutsch från tyska arkitektförbundet var kritisk redan från början:

– Arkitekterna tvingades att utforma ett koncept för återanvändning. Vid planeringen av

en utställningsbyggnad är det en absurd förutsättning. Paviljonger utmärks av det faktum att de talar för sig själva och inte har någon annan funktion. De är minnesmärken över arkitekten som ritat byggnaden, sa hon i en intervju.

Även Greger anser att Expo 2000 försökte kombinera två helt olika typer av arkitektur.

– Det många önskar är ju en black box där man iscensätter utställningen och sedan drar man vidare. Men i paviljonger är det ju något som ska manifesteras.

Manifestera var något som MVRDV gjorde med Nederländernas paviljong. Med råge. Sommaren 2000 var det en av mässans mest besökta paviljonger. På flera våningar, genomborrade av tjocka trädstammar, visades sex olika landskap upp. På taket fanns en sjö och vindkraftverk som alstrade ström till byggnaden.

– Jag minns att jag tyckte att det kändes väldigt mycket Holland, det lilla landet som vunnit sitt territorium från vattnet och odlar mycket. Men jag tänkte också ”vad sjutton händer med det där sedan?”, säger Greger.

I dag är den 47 meter höga byggnaden symbolen för ruinlandskapet. Förfallen, eldhärjad och delvis sönderslagen står den där som en främmande rymdfarkost. I Hannover kallas byggnaden kort och gott för ”Holländaren”.

Spännande, helt klart. Men knappast något som är lätt att använda i vardagen. Enorm tak-

”Går det att förena expressionistisk utställningsarkitektur med funktionalitet?”

höjd, träd som växer inne i byggnaden och inga väggar är bara några av faktorerna som gör att företaget drar sig för att flytta in.

Samma faktorer som också gör den till själva ikonen för ett område som känns som hämtat ur en film med postapokalyptiskt tema. Något som MVRDV trycker på i sin beskrivning av projektet:

”Blev den ändå ett monument? Den nederländska paviljongen står kvar i ett landskap som påminner om något där en atombomb har slagit ned.”

Arkitektbyrån från Rotterdam vill till och med se det som en positiv utveckling.

”Dystopin var inte så dålig. Det blev en ruin i bästa tyska tradition. Som i Heines dikter eller Goethes memoarer, en ny ruin föddes!”

Och visst finns det något väldigt tyskt över urbana ruiner. Övergiven urbanitet var just det som gjorde Berlin till staden i Europa där man kunde skapa något nytt, från grunden.

Mässområdet i Hannover erbjuder detsamma, om än i mindre skala. Ett landskap med övergivna konstruktioner och misslyckad hållbarhetsplan som gör det möjligt att omformulera arkitekturen.

För expoområdet är populärt. Inte som den företagspark det var tänkt. Men för de som vill upptäcka, fotografera, måla och festa.

Eller bara som en annorlunda fond när det är dags att grilla och dricka öl. ■